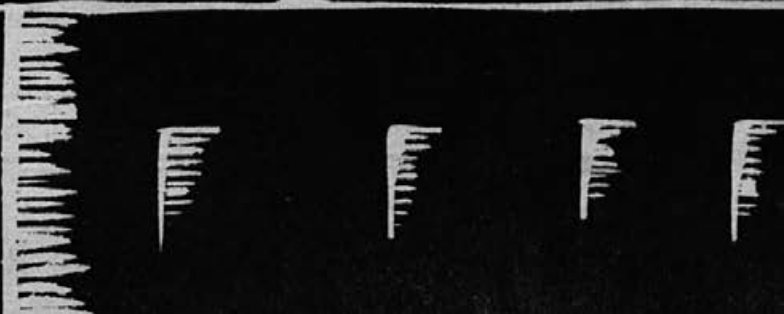
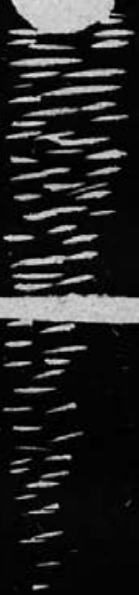

1921

ZAR

5

List izdaja dr. Ferdo Kozak, za srednješolsko organizacijo »Žar« na drž. klas. gimnaziji v Ljubljani.

Odgovorni urednik dr. Ferdo Kozak. — Uredniški konzorcij: Starè Egon (VI. a), Gregorin J. (VIII. a), Žabkar J. (VIII. b), Logar C. (VII. a) in Truhlař K. (VI. a).

Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani (predstavnik A. Kolman).

Linorez naslovne strani je delo Benedika.

VSEBINA:

Zahaja solnce. Dana. — Večer. Kastelic Jože. — Impresija. Kmetov Joža. — Slika v črnem okvirju. Kmetov Joža. — Molitev iz davnih dni. Dana. — Ko sem te srečal. Tone. — Pozimi popoldne. Jože Kastelic. — Ko niža se nebo. Dana. — Sonet. Iztok. — Zimsko solnce. Fred Ungerb. — Na poti. Gabrovšek Emil. — Razbiti čolni. Iztok. — Pesem. Gabrovšek Emil. — Večerna molitev. Jože Kastelic. — Dekle z rožo krvavo. Kmetov Joža. — Psihologija jezika. Cene Logar. — Gledališki kotichek. (Mercadet.) Lenček Lado.

DRUŠTVENA POROČILA.

Po sklepu odbora prejema oni, ki pridobi 10 novih naročnikov, letnik zastoj.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Prosimo, da oddajate rokopise, ki bodo le po eni strani lista popisani. — Članek »Imena iz dveh koncev Evrope« še pride.

ŽAR

Dijaški leposlovni list na državni klasični gimnaziji v Ljubljani

LETO II.

JANUAR 1931

ŠTEV. 5.

Dana:

Zahaja solnce.

Zahaja solnce in belo ravan zlati,
tam daleč sinje nebo za gorami žari,
zahaja solnce in moja duša ječi.

Zahaja solnce in zgrinja se megla v polje,
kot grenka misel za poljem gozdovi molče,
zavzdihnil je zvon, zaplakalo mi je srce.

Zahaja solnce. Pa kaj je to v meni, z menoj?
Jaz bi za njim, jaz bi v ta zlati soj.
Zahaja solnce. Zašlo bo, zašlo še nocoj.

Jože Kastelic:

Večer.

Zunaj se je veter v polja vlegel,
v tišini je drevje umolknilo,
trudno krajino mrak je prepregel,
v daljo žarečo je solnce vtinilo...

Kot daljna glasba v vrtu je zavzdihnilo —
Do njenih oken pesem se je vzpela,
v drhteči sreči vse je utihnilo —
Le moja duša je v bolesti zaihtela...

Kmetov Joža:

Impresija.

Sneg je ponehal in solnce večerno gori.
Sive ciprese
polne snega se krivijo.
V bolesti drhtijo
zarje v večerno nebo...

V belem oboku kristalnih vej
križ, kakor roža v samoti, stoji
in v zarjo krvavo strmi...

Kmetov Joža:

Slika v črnem okvirju . . .

Najmanj bi se človek nadejal, pa pridem takole mimo vsakdanjosti sam s seboj navzkriž in ne vem, ali bi dolžil sebe, svojega prijatelja, vse ljudi; ne vem, ali bi klel usodo in slučaje, ki se tako radi z menoj igrajo, tako iz navade klel, premišljeval nesmiselne stvari in se mrcvaril v naduti čustvenosti. Niso to malenkosti, ki človeka srečajo, kakor komet, ki se je iz neskončnosti prismejal in se spet vrne v neskončni medprostor, so to slučaji, ki so kakor uganke, ki jih ne ugame nikdo. Vselej ob takihle mislih mi pride, da bi vse pognal od sebe kakor star časopis, ki sem ga že ne vem kolikokrat prečital. Vselej se zasmejem in se potem dolgo smejem. Kadar v takih slučajih pride v sobo dekle, se mi zdi, da mi je v srcu težko. Ne vem, menda se mi ona tako smili. Rad jo imam; vem, da je bolna, da me ima rada, pa molčim. Kadar pa odide, mi je še težje. Zakaj, tudi ne vem.

Takole v večernih urah, ko prižgo na naši ulici luči in se skrivnostno kakor v sanjah prikradejo mimo rdečih zaves žarki medle svetilke v mojo sobo se mi zazdi, da sem tako sam. Nič več ne morem ostati doma. Ogrnjem suknjo in grem v mesto. Navadno me zadržuje doma ona. Pripoveduje mi toliko lepega. Tolaži me. Da me ljubi ji čitam iz besed, obraza, smehljanja. — Sicer ne ostanem v mestu dolgo. Ne morem. Zagnusi se mi vsak obraz, ki ga srečam na ulici. Ne vem, ali so luči tako spačile obraze ljudem, ki beže mimo kakor bežne sence . . .

Med potjo nazaj grede vedno nekaj premišljuje. Kaj, navadno ne vem. Nekam pozno se mi zdi vse.

Vselej se vrnem truden.

Ležem na posteljo, se zagledam v strop in molčim po cele ure... Molčim.

Če me tovariš Ludvik, ki z menoj stanuje sprašuje, kaj mi je, mu povem kratko. Da sem bolan.

»Res, bolan sem. Kaj jaz morem zato!«

»Vedno stara pesem,« pravi, in se mi čudi.

K zdravniku mi svetuje in podobno. Nič me ne ganejo njegove prijateljske besede. Navadno sem še bolj tih.

Ko mineva večer in se bliža polnoč, se mi zdi, kakor da slutim — smrt. Nekaj težkega mi leže na srce in v prividu zrem čudne stvari . . .

Tako rad se spomnim ob takihle trenutkih na lepe in nelepe dni. Zazdi se mi spet, da je vse lepo zlagano, da je vse le tolažba, zavesa, za katero se skriva laž, odražanje grde resnice . . . Zagnusi se mi vse in sam sebi se zdim uganka . . .

Takole iz sive pozabe se mi čestokrat, ko zrem v strop, prikaže pred oči materina slika. Tako lep obraz, da bi ga poljubil. Planem kvišku, se požinem proti njej, da bi jo objel in jo privil

k sebi v blaznem poljubu. Na obrazu mi zaigra oni sladki materinski nasmeh in ustnice mi zadrhtijo kakor dekletu pri prvem poljubu.

Toda samo slika.

Materina slika iz sive pozabe.

Ugasne, ko sežem truden po njej.

In potem sem spet sam.

Prijatelj, ki stanuje z menoj, tako rad poje. O dekletu, o mladih letih, o lepih poljih. Vesel je in se tako rad smeje. Rad ga imam.

Toda. Joj! Ob pesmi se razbolijo moje misli. Hudo mi je in nekje globoko v duši čutim bolelost, težko bolelost...

In materine slike ni več. V poltemi molčijo zavese. Pred seboj zrem, kakor v sanjah, same nedogledne dalje, prostrana polja sive bodočnosti. In me je strah. Eno samo rožo sem videl tam v neskončnosti. Belo rožo.

Hrepenim.

Moje hrepenenje po tebi me boli, mati...

Nemirne so moje noči. Kakor težke sanje. Večkrat se mi vkra-dejo v dušo težke misli. Iz pozabe se trgajo črne slike in beže v nedogled. Mimo njih pa izginja materina slika.

V črnem okvirju. Vsa blede. Z nasmehom na ustnih zre na me, kakor angelj z mečem...

In utone med tisočerimi v pozabi.

Vsako noč, kadar me poljublja blede mesečina razgaljenega, gledam v težkem okvirju sanj samega sebe...

Kakor v nepozabljeni pesmi sem sinoči spet gledal materino podobo v črnem okvirju. Stegnil sem roko, da bi jo objel, pa je utonila, kakor vedno, v pozabi.

»Joj, kako me je takrat bolelo!«

In tako se mi prikaže materina podoba skoraj vsako noč. Ne v sanjah. Ko se zjutraj zbudim, ne vem ničesar več. Samo v medlih odtenkih se mi trga iz podzavesti materin smehljaj. Njen obraz je bil tako lep, kakor neizpeta pesem, kakor roža v spomladi.

In potem še mi zdi, kakor da sem sanjal, samo sanjal...

Dana:

Molitev iz davnih dni.

Gospod, jaz molim.

Davno je večer,

še nekaj ur in šnil bode dan.

Ti sprejmi v svojo me presveto dlan,

da pomiriš mi ves srca nemir.

Jaz vračam se, Gospod.
 Bilo je mnogo, mnogo svetlih cest,
 a meni je bila le temna pot,
 brez vsake luči, brez sijočih zvezd.
 In komaj našla sem, Gospod, do Te,
 o komaj skrila v Tvoj sem se objem,
 že mi je silen strah navdal srce,
 že se bojim, Gospod, in vsa drhtim,
 naj tiho Ti, zaupno le povem,
 da skoraj, skoraj zopet Te zgubim.
 Gospod, Ti veš!

Ko bi ves svet položil mi k nogam
 in njega bisere, zlato, srebro
 in dal mi moč, kot dal si jo vodam,
 da derejo z vso silo do morja,
 ne prišla bi molitev iz srca,
 kot mi prihaja, ko si dal samo
 te tihe, meni drage pesmi spev.
 Gospod, jaz molim.

Davno je že noč.
 In Ti, podeli duši moji silno moč,
 da bo zapela mi prečudno pesem,
 da kdaj doseže daljni lepi cilj,
 da nikdar dane ne zgreši poti!
 O daj, Gospod, moči, o daj mi sil!

Poglej, Gospod, v molitvi pred Teboj
 ubogo dušo, ki Te bo zgubila
 in zopet k Tebi se kot zdaj vrnila.
 O stoj, Gospod, vse ure, dni z menoj!

Davno je noč, Gospod.
 Vsa trudna je moja dlan,
 vse trudno je moje oko.
 Vendar bi zrla tja čez ravan,
 da bi uzrla prelepo stezô,
 ki vodi do zvezd, do večnih lepot,
 ki vodi do Tebe, Gospod, Gospod.

Tone:

Ko sem te srečal.

Kot srebrne golobice v soncu
 tih in lep je tvoj nasmeh.
 (O! Moj težeči, rdeči greh...)
 Le ko po beli stezi moje žalosti
 tvoj mehki korak zveni,
 sem tih in lep kot ti.

Moj mir je v tvojem smehu pokopan.
 Sklanjam se nad mozaik svojih sanj,
 da te utisnem, o draga, vanj...

Jože Kastelic:

Pozimi popoldne.

Sneg blesti kot biseri na tvojem vratu
v solčnih žarkih ujet kot kamen drag v žoltem zlatu.
Temne smreke krijejo ves hrib kot črni kodri tvojo glavo
in v mojem smehu zemlja vsa drhti kot ti — sladko, sanjavo ...

Dana:

Ko niža se nebo.

Kako je danes v tebi, potnik moj,
ko niža se nebo in ko sneži,
ko lega v polja čudovit pokoj,
ko so kot nekdanj žalostne poti?

Kako je v tebi? Zdi se mi, da vem.
Saj v duši svoji nosim tvojo bol.
Molče gozdovi, glej, in gaj je nem,
pa vstaja dih iz zasneženih polj.

Pa vstaja dih in v duši bolno žge:
Sem sama čula zadnji spev polja
in zdaj za daljnimi gorami mre,
ko je kot misel bela sneg z neba.

Iztok:

Sonet.

Ti roža si mi, ki zveneti noče
in luč si, ki v noči neskončne sveti,
si gosli spev, ki se ne da izpeti,
večerni mrak, ki v me vtoniti hoče.

Ti v žarkih nosiš mi poljube vroče;
si zarja, ki ne more obledeti
in ogenj, ki nikdar ne neha tleti,
si veter, ki v zavesah modrih joče.

Obraz rad skril bi v svilnatih blazinah,
razpenjal jadra globočin srcà bi,
da ne bi videl luči v teh prazninah,

da ne bi slišal pesmi, ki me vabi,
ne joka vetra v topih bolečinah.
Morda takrat vtonila bi v pozabi.

Fred Ungerb:

Zimsko solnce.

Vsaka pokrajina je prej taka kakršna je; lepa postane šele takrat, kadar jo ugledajo človeške oči. Vsaka je na svoj način lepa, ima pa vsaka, kakor lepi ljudje, neke dni in čase, ko je na njej nekaj posebnega.

Sredi najhujše zime pride včasih čudovit dan. Očem se odkri-

vajo take neznane lepote, da se zdi, kot bi to ne bil naš sivi, pusti svet, ampak neka spremenjena, boljša, povečšana zemlja.

Gledal sem iz sobe ven na beli vrt. Tako je bilo lepo in svetlo, da sem se moral odpraviti na pot.

Solnce se je že bilo pomaknilo toliko preko poldneva, da je neizmerni, nemi in prozorni slap njegove luči na ulici udarjal že bolj v sredo in na levo stran zamrzonega tlaka, podoben zlatemu, neslišnemu, gorkemu naliveu brez vode, talil z njega tenko skorjo poredice ter risal nanj v vsej dolžini ulice zverženo, rumeno stožčasto progno. Pri strani so se na desni ob strešnih žlebičih in krajih lomili pokončni žarki in se oslavljeni zadevali ob strma hišna pročelja desne strani, ki je bila vidna tako daleč, dokler se ni na najožji točki ulice izgubljala v senci in se za oko družila z levo stranjo, tako kakor se pri prerezu skoz gipsni odlivek sključene roke, če ga pravilno držiš v rokah, v komolcu navidez stikata leva in desna notranja ploskev, ali kakor pri stavbnem črtčju stolpa, dasi črti leve in desne strani mogoče še nista potegnjeni do vrha, oko vendar že samo od sebe izpolni presledek, tako, da se zanj obe črti dejansko že najmeta v konici. — Na levi strani so padali žarki tako pokončno ob stene, da so se upirali z vso močjo le ob napuščje, poličke, strešice, riže in druge izbokline, od katerih so visele navzdol spodaj koničaste, zgoraj široke trikotne sence in negotove polsence, ki so zavzemale velike, pa nedoločne ploskve, tako, da je čim nižje tem bolj bledela in slabela osvetljenost stene, podobno kot pri pravkar napravljeni mokri lisi na suhem zidu, proti robu na vse strani z rastočim polmerom od najbolj mokre točke pojema moč vlage. Osvetljenost je bila na stenah tako porazdeljena, da je vsa dolga vrsta hiš spominjala na skupino starih devic, ki sramežljivo povešajo oči, ali starčkov, ki se jim od prevelike bliščobe mežika na solncu in si z roko zaslanjajo oči. Na desni strani ulice je padala na dolgo vrsto oken svetloba tako strmo, da so se žarki popolnoma odbijali — zunanja gladina je bila neprozorna kakor zrcalo, šipe so se bliščale v solncu kakor velike ploče modrikastega ledu.

Šel sem počasi po tej ulici in zavil v drugo. Neprestano so se srečavali ljudje, se izogibali drug drugemu in vozovom. Tu je stal na pragu neke trgovine lepo rejen starček, z rokami v žepih, se grel na gorkem solncu, zdaj ogledoval hiteče ljudi, zdaj kaplje, ki so padale od strehe, zadovoljno pihal predse, se zdaj pa zdaj počehljal po tilniku, zamižal z drobnimi, zalitimi očesci, popravil na trebuščku zlato verižico, in stopical sem in tja kakor sit golob. Tam se je dvignila branjevka, se postavila zajetno z obema rokama v bokih k vhodu v vežo in začela kramljati s staro ženico, ki se je iz radovednosti pri njej oglasila. Ko sta obrali pol mesta, sta se poslovili in spet je sedla nazaj na svoj nizki stolček, se zavila tesneje v svojo črno volneno ruto in začela cepetati z nogami, deloma da se ogreje, deloma da vzbudi pozornost kakšnega kupca. Postrežček je nesel težko košaro, dva kleparska vajenca sta leno potiskala voziček

z rožljajočo železnino, stražnik je nekaj vpil nad kolesarjem, ki se je pravkar pobral s tal in ves osramočen stal pred njim in pred gručo ljudi.

Krenil sem vstran na strmo, z granitom tlakovano stezo in dosegl lesene stopnice. Vedno bolj vkreber je šla pot, vedno bolj je rastle višina. V podnožju hriba je že ležalo pod menoj mesto, iztegnjeno kakor lena žival. Gorko solnce je zalivalo ta obširni labirint rumenih, belih, rdečih, sivih hiš, rjavih streh, ulic, križišč, tvorniških dimnikov, cerkvenih stolpov in parkov. Ni je bilo družine v vsem tem zidanem človeškem mravljišču, v katero ne bi bilo s svojo prijazno svetlobo prineslo skromne tolažbe. Še k bolniku je našlo pot skož okno na odejo in mu vtihotapilo nanjo in na steno vsaj majhno svetlega upanja. Koliko sem videl tu doli smešno majčkenih podstrešnih okenc — gotovo so zadaj temačne izbice. Pa prav v vsako od teh se je ukradel vesel žarek in jo razsvetlil. Nekaj se jih je ustavilo mogoče celo na voščeno rumenem, odbijajoče resnem, skrivnostno pokojnem obrazu novega mrliča doli v bolnici. — Vse žalostne, bolne stvari in reči na tej naši stari, megleni, zmerom otožni zemlji, pa naj so bile že majhne ali velike, dobre ali slabe, žive ali mrtve, vse brez ozira, so dobile vendar spet enkrat vsaj majhno tega ljubkega zimskega solnca, pa čeprav le toliko, kot bi bili ti skromni žarki skrbno preštete kapljice dragocenega, dobrodejnega zdravila.

Drevesa ob meji so metala svoje dolge, temne, na široko razprežene vence daleč dol po rebri in jih razgrinjala po tleh kakor veliko vezenino. Ležeča senca visokega jagneda se je ob vzočju svetlorjave hišne stene prelomila in vzravnala pokonci, se ob stropu in strešnem žlebu vnovič upognila, nato pa se z vrhom malo postrani vlegla preko vse strehe. Vstric z močno uhojeno gazjo, po kateri sem šel, se je vlekla pregrada. Odmrli, poleseneli, od vlage in mraza prepereli ostanki slaka in divjega hmelja so se žalostno obešali po golem, vijoličastorjavem, prezebajočem robidovju kakor mokri, sivi, razpuščeni lasje stare gozdne deklice. Z otrdelimi viticami v mrežnih okrižjih zasidrana suha steblička so se brez moči vlekla in spuščala po žični ograji.

Valovito pobočje, ki mu je bila monotona belina pridala videz mirne mogočnosti, se je proti robu šije, kjer so bolehal neka gola, siva drevesa, nepremično poganjalo kvišku v brezstrastni črti, vedno na istem mestu, pa kljub temu z neko potuhnjeno, zadrževano sunkovitostjo, podobno kakor se še tako fantastična linija, ki jo narišeš na papir, kljub vsej svoji razgibanosti sicer res ne more niti za las zganiti, pa vendarle nosi v sebi neko zatajeno dinamiko, ki jo vselej znova obudiš, kadarkoli spet z očmi preletiš črto od začetka do kraja.

Solnce je beli barvi vsiljevalo tisoč odtenkov. Strme ploskve sipkega, povrhu rahlo zasreženega, medlo se iskrečega snega, so v prisojnih legah od strani vpadajoči žarki pregrinjali z ogromnimi,

zdaj pa zdaj s sinjkastimi sencami prekinjenimi, svetlimi lisami. Barvali so bleščeče beli sneg z neko neznatno nianso rumenkaste barve — kakor bi ga prestirali s tenko plastjo prozorne, lesketajoče glazure. V osojnih legah, na severni strani, je iz bledega snega izhajalo nekaj sivkasto modrega, odbijajoče hladnega — slaboten odsev neskončno plavega severnega neba, medel odraz mrzle zapuščenosti in osamljenosti, ki domuje tam gor po tistih brezmejnih prostorih in sinjih daljavah.

Nad to belo puščavo so se vrh strmine risali na svetlosinje nebo večerne strani cikcakasti obrisi rjavkastosivega zidovja — trebušastih stolpov s temnimi linami, masivnih sten z majhnimi okenci in vlažnimi izbicami, vegastih, nerodnih streh s sedlastimi slemenji. Na solnčni strani so puste stene, obdane z gručo golih drevces, požoltele in kar nekam zaživele — kakor bi se solnčili stari bolniki. V senci se je na mračnih, mokrih zidovih odbijala in zrcalila ščemeča bleščoba snega. Na vsej zgradbi pa je ležal tisti prijazni, zlato-rjavi ton, ki je pozimi značilen za zamrzlo ilovnato zemljo po hribovskih kolovozih. Kakšno ljubo pesmico v barvah je bil vendar napravil Jama s svojo Zimo na Gradu! Tudi tu se sredi snega grejejo na skromnem, popoldanskem solncu tiste svetlorjave stene, ali pa prezebajo v mrzli senci. — To starinsko zidovje v solncu in snegu zbudi v človeku cel niz nejasnih spominov, zabrisanih predstav in dojmov iz prav takih zimskih, samo vse bolj srečnih dni v otroških letih. Koliko tega lepega, prijaznega, zlatega vendar še dremlje na dnu vsakega srca — človek ne bi bil mislil. Meniš, da so tisti dnevi šli mimo in izginili brez sledu kakor tisoč drugih — in vendar so se zaprašene slike iz teh časov, ki jih nosiš skrite v sebi kakor ostanke pokvarjenega filma, ohranile še v prav tako živih barvah. Najbrž pri priletnih ljudeh vse te stvari vnovič ožive v vsej nekdanji svetlosti in nam morda zato tako radi pripovedujejo kar naprej o zlatih starih časih.

V neke neverjetne dimenzije in nemožne prostorne oddaljenosti pomaknjeni rdečkasti lanec gorskih vrhov je visel v zraku kakor rožnat oblak za tanko, prosojno mrežo dima; kakor fata morgana je plaval med dvema drugima negotovostima — med zakajenim nebom in jeklenomodrim meglenim morjem, ki je skrivalo v sebi pobočja, ravnine, mesta in vasi, v očesu pa vzbujalo videz neizmernih globin.

Močno utrta gaz se je vlekla preko strmega travnika kakor plav trak. Prišel sem na gozdno pot.

Hrib se je pripravljaj, da s svojo strmino in višino zakrije solnce. Toliko, da se je s tega mesta še videlo.

Polarizirani solnčni žarki so prebadali vejevje kakor šop električnih žic. Viseli so v praznem prostoru ob osvetljenih rdečkastih deblih kakor poševni, zelenkastosivi odsevi nekih podolgovatih, imaginarnih kovinskih predmetov. Skoz ta svetli, migljajoči, vlažni

pas so se z mokrih drevesnih vej kar naprej in naprej spuščale kaplje kakor gosenice na pajčevinastih nitih.

Smreke in borovci so stali tesno drug ob drugem. Skoz goste krošnje njihovih vrhov ni moglo solnce. Zlatilo je samo spodnje veje, igličasta tla in zasneženo cesto. Od temnih, zelenih glav in rdečih vej z razpokanim lubjem, je padala redka rjavkasta polsenca, ki so jo neprestano preplavljali svetlobni valovi. Kljub zgodnji uri zimskega popoldneva je nosil obsijani gozd v sebi ubranost in nastrojenje solnčnega zatona v poznem poletju.

Na ovinku se je kakor politura na trdem lesu zasvetila zasnežena cesta, ki so jo bili izgledili vozovi, sani in pešci. Pred očmi se je tam zunaj, kjer se je končaval hrib, izpod razmetanih, gmotastih megla izmotavalo nekaj slepeče belega. Težka, ravna, s snegom pokrita zemlja, ki se je tu in tam spodaj svetlikala, je bila podobna zamrzli vodni gladini. Sem pa tja so iz veselega meglenega plesa štrleli temni, gozdnati grički kakor od solnca obsijani otoki. Strmeče oči se kar niso mogle znajti in razločiti, kaj je megla, kaj zemlja. — Saj to pokrajino smo že nekje videli, nekje drugje, — nekje čisto drugje! — Na spominskih, božjepotnih podobicah? — Saj nismo pozimi. Veliki Šmaren je. To belo tam doli, to ni sneg, — to so le svetle jutranje megle, ki leže v jezeru — Počakajmo, da jih solnce dvigne in da — skopne. — Skoro se sliši zvonček, ki vabi romarje na otok. — Pa se navsezadnje iluzija le razbije, bela ravnina zasije v vsej daljavi in širjavi, oči, ki so se hotele odtrgati in izgubiti v čisto drug horizont, se morajo vrniti v resničnega.

Cesta se je spuščala po klancu in se zvijala kakor kača.

Srečal sem starega gospoda, ki je hodil počasi vkreber, se ustavljal vsakih deset korakov, položil roke na hrbet in pozorno gledal na drugo stran v beli hrib, kjer so vse križem švigale majhne črne pike. Ljudje.

Prišel sem na kameniti most. Globoka, temnozelena voda je polzela spodaj počasi in mirno. Gladina je sijala v solncu in ni niti malo ne vzvalovala. Na obeh straneh so se ogledavali v njej bregovi kakor v zrcalu.

Cesta je šla čez most in zavila na levo med dve gabrovi meji. Pridrvel je vlak in puhnil v zrak dolg oblak bleščeče belega dima.

Zakaj mi je neki tista hiša v položni, s sadnim drevjem zasajeni rebri tako ugajala? — Zadnja stena je obrnjena proti jugu, proti popoldanskemu zimskemu solncu. Zgornja okenca blišče. Kako mora biti šele notri v izbiči svetlo in lepo! — Nemara, da je v njej ob steni še starinska omara, ob oknu pisana skrinja, v kotu pod stropom jaslice, ki ostanejo tam vse leto. Prav gotovo vise krog in krog spomini na Marijo Pomagaj, na vratih je nalepljena majhna božja podoba, zapisani so s kredo Trije kralji, na čelčniku je morda molek s črnimi jagodami, debelimi kot orehi, v kotu javorova miza, ki ima duh po ajdovem soku in krompirju v oblicah, in okoli nje oguljene klopi, na katerih je sedelo že bogve koliko starih in

mladih ljudi od davnih časov pa do danes. Vse je tiho, samo starinska ura z živobarvno tirolsko pokrajino na pokrovcu, enakomerno štrka in bije vsako uro s svojim obrabljenim, resno hreščečim glasom. Kako mora biti prijetno od gorke, široke zelene peči gledati skoz okno v snežno pokrajino! — Ta izbica z zimskim solncem spominja tako zelo na tisto prijazno sivolaso babico ali teto, ki je nikoli ni bilo, pa smo vendar mi vsi, ko smo bili še majhni, o njej brali v nekih knjigah s starinskimi črkami in rumenkastim, hrapavim papirjem, dišečim po bukovem lesu. Sam Bog vedi, kam so se zdaj tiste knjige založile. — Takole izbico bi si želel za stara leta. Sedel bi pri peči, ves siv ali pa že plešast, obut v gorke volnene nogavice in pisane copate, v dolgi domači suknji, kakšno reč bral ali pa v temi poslušal, kako v peči prepeva in prasketa ogenj — zunaj pa bi tulila burja; pa bi si mislil: blagor mu, kdor je zdajle lahko na gorkem. Kako bi bilo to lepo! — Pa kam mislim — saj tako blizu mesta vendar ne more biti take prijazne, stare izbe! —

Vijugasta cesta se je pognala s ceste strmo v breg.

Odpel sem suknjo — solnce je bilo gorko kakor spomladi.

Ostra sapa mi je hladila potno čelo. Hitro sem stopil, da bi bil prej na vrhu.

Po ravnem sem šel spet bolj počasi.

Ob desni strani pota je padal v odstavkih strm travnik. Smučiči in sanke so ga bile že dobobra zorale in razrile. Na njem je kar mrgolelo smučarjev. Nekaj deklet, največ pa otrok, se je tudi sankalo. Nežna gospodična se je s težavo pobirala s trdih tal — vsak začetek je težak. Brž ji je priteknel na pomaganje neki postrežljivi fant, vajen smučiči. Bradat smučar je divje privozil po strmini, spretno preskočil in se pognal naprej dol. Nekateri so se rajši poskušali in vadili bolj po ravnem, po varnem. Otroci, ki so že dobro vozili, so se smejali in norčevali iz fantov in deklet, ki so se šele učili in pri tem nehote uganjali vsake vrste smešnosti in neokretnosti. Za robom so se poskušali kepati in s snegom mavžati neki smrkovci iz predmestja — brž jih je nagnala neka resnejša, dostojnejša oseba. — Sredi dira so se prekucnile sanke, po nesreči sta zavozila in trčila v to skupino še dva smučarja in človeški klobčič se je zakotalil po strmini v jarek. Tu se je razhomotal: — neke smučiči so bile zanič, sanke so se potrle, nekemu se je strla ura, dva, trije so se držali za potolčene zadnjice in boke ter med smehom in pol resnim — pol narejenim tarnanjem šepali. Medtem so še kar naprej brez prestanka prihajali po strmini drugi smučarji in se jim hudomušno smejali. Ne daleč od mene so stali trije stari možje, ki so se vračali s kratkega sprehoda. Resno so zmajevali z glavami, zdaj pa zdaj je eden dregnil drugega s komolcem, da sta si na to sporazumno prikimala in odkimala, nekaj so tudi mahali z rokami. Prav gotovo, da so govorili, pa jih nisem mogel razumeti, ker so stali predaleč za uho. Brez dvoma so se pa usajali, češ, ne rečem, saj smo se tudi mi sankali, ko smo bili mladi, ali pa dričali smo se tudi po

dogah, — ampak, slišite, kaj takega pa vendar nikomer še na misel ni prišlo nikoli. — Gori na travniku so pa mladi ljudje kar naprej počenjali tak živžav kakor vrabci v prosu. Otroci so kričali, dekleta in fantje so se smejali, zdaj pa zdaj je kateri prav smešno vzdihnil, kadar se je trdo vsedel. Nekateri so vozili naravnost navzdol, drugi so prečkali, tretji so se učili po ravnem, četrti so nerodno koracali v dolgi vrsti nazaj gor v breg. Vsem so žarela lica in oči; od zasoplosti in vročine so imeli kar solze v očeh. Sopihali so kakor zagnani mehovi, ki se ne morejo ustaviti. — Na robu so potrpežljivo stali v snegu starši in zadovoljno opazovali svoje spretno otroke. Zdaj pa zdaj je kateri drugemu pohvalil svojega ali pa iz vljudnosti tudi njegovega, da bi potem še oni njegovega. Ta in oni je tudi kaj smešnega pripomnil, da so se potem vsi smejali. Kar pomladili so se — izgubili so vsa resnost in trdost. — Če se je ena točka na travniku ustavila, se jih je pa zato premaknilo in pognalo deset drugih, — gor, dol, gor in dol in počez — vse navskriž. Vsa množica se je vedla tako neprisiljeno in naravno, slehrna telesna kretanja in gib, ki ga je v vrvežu prestreglo oko, je bil tako neposreden in živ, brez tiste mrtve okornosti in hlinjene obrzdanosti, ki jo naložita človeku lepo urejeno mestno stanovanje in olikano občevanje, — da je bilo videti skoro tako, kot bi bili to neki smešni, nenavadno okretni patagonski tolščaki, ki so bogve na kakšen način prišli do obleke.

Med brezami, ki so stale ob obeh straneh, sem šel po zložni, mestoma že odtajani poti do kopastega hriba, s katerega se je usedala rumena zemlja. Lapornate čeri so štrlele iz golega, izlizanega laza kakor rebra. Tu pa tam je hiralo v slabem svetu ukoreninjeno krivenčasto drevo.

Ze se je začel pravi gozd. Zelene veje tihih borovcev so po zgoščinah in rogovilah, odkoder se ni mogel usuti, na solncu pestovale taleče se krpe južnega snega kakor bela ptičja gnezdeca. Od daleč je bilo videti kot bi ležali tam razbiti ostanki ponesrečenega belega balona. Neznatna sapa je nalahko pregibala in komaj vidno zaganjala kadeče se vodne hlape, ki so se neprenehoma jemali odnekod sredi mokrega drevja.

V gozdu je ležal debel sneg. Gaz je bila tu ozka in slabo uhojena. Tu pa tam je ležalo po tleh odpadlo, zamrzlo igličje. Videli so se zajčji sledovi.

Ko sem prišel na vrh, se je pot spustila po klanecu navzdol, nato pa v drugi breg, s tega spet v ravno, z ravnega vkreber, malo na plano, pa spet nazaj v gozd. Kolovozi so se vrstili, gaz se je cepila.

Dva moža sta na saneh peljala suho vejevje, zraven je capljalo pet otrok, lepo rudečih, pa od mraza smrkavih.

Ura se je umikala uri, gozda pa ni bilo konca. Drevesa so se nepretrgano vrstila kakor neštevilne vojne trume. Na obeh straneh se je med njimi odpiral pogled v ravnino. Gričevje je dobivalo

vedno drugačne oblike. Kazali so se novi vrhovi, razgrinjale skrite doline. Pri neki oddaljeni cerkvi je bilo štiri.

Zrak je bil svež, dišalo je po vlažnem smrekovem in borovem igličju ter po smolnatih vršičkih, sneg je pršel pod čevlji, zdaj pa zdaj je švistnila veja, bela moka se je usula ž nje, med redko stojčim drevjem so se na levi in desni kakor v kalejdoskopu vrstile oddaljene pokrajine od obzorja do obzorja — zemlja je bila lepa kot ne kmalu.

Šla je po ravnem in vkreber, odprla se je dolina, ki jo je kmalu zgradil hrib, da je potem na drugi strani pokazal novo.

Srečaval sem kmetice, ki so šle najbrž v mesto.

Sneg se je na solncu iskril in lesketal, v senci pa je bil kar nekam zasinel, plavkast — kakor razbiti kosi starega porcelana na dnu plitvega ribnika.

Gozd je postajal vedno svetlejši, dokler se ni nazadnje odprla pred očmi majhna jasa. V zmerno napetem bregu so ležale zasnežene njive, nepremično nagubane kakor naslikani valovi, koncem spečega polja je čakal samoten kozolec kakor star nosač, ki malo počiva preden oprta novo breme. Še nekaj korakov iz gozda v gozd in spet ven in že sem bil med hišami. Sprejelo me je sadno drevje ob potu. Na nekem podu so bila vrata odprta, po tleh je ležala slama in kupi suhe detelje — delali so rezanico. Koščena, dolga ženska mi je povedala, kako se imenuje vas. Šel sem po cesti naprej. Tu so pritekli na pot otroci, tam je stopil na prag star možki, drugod je pogledal iz hleva zaspan obraz, ali pa se je ozrl hlapec, ki je nesel povosmo slame. Ustavil sem se tam, kjer se je začinjala cesta spuščati navzdol, na levo.

Na levi se je videlo redko zaraslo gričevje in plitva kotlina, ki se je iztekala vstric z njegovim vznožjem v ravnino. Na desni se je med drevjem motno svetlikala neka visoka gora. Vrhovi so se kopal v solnčni luči. Njena severna stena pa je bila taka, kot bi bila iz neprozornega plavega stekla. Osvetljena je bila tako, da je bila videti samo še kot pokončna, temna, gladka ploskev, — pobočja, grape, drevje, vse je tiščalo z nekim bledosinjim vzdušjem, ki se je bilo stkalo iz poševnih solnčnih žarkov in sence. Bilo je tako kakor poleti julija meseca, ko zgodaj zjutraj posveti sonce naravnost iznad hriba, ali pa pozno dopoldne, ko je na svetu toliko solnca, da vsi predmeti okrog nas sijejo v drhteči prigrevici in da se vse oddaljeno — hribi, vode, ravnine — modrikasto blešči. — Ko bi ne bilo snega! — Ah, kako mora biti tukaj takrat lepo! — Ali pa, ko cveto češnje! — Ali pa zgodaj jeseni!

Obrnil sem se — bilo je že pozno popoldne.

Spet so se vrstile pred očmi iste pokrajine, brzela ista drevesna debla, pa v obratnem redu in ob zamenjanih straneh.

Hitro je šel čas.

Na nekem razpotju se je gozd malo zredčil in med dvema gričema se je spet prikazala ravnina. Tam so se bile megle tačas že za

spoznanje dvignile od tal — zato pa je bil prostor med njimi in zemljo napolnjen z umazano sivim dimom. Videli so se trije tvorniški stolpi, podobni dimnikom potopljenega parnika na morskem dnu. Dim, ki je iz njih uhajal, jim je nepremično visel ob žrelih kakor grmičast, črnorjav oblak; — v siti, svinčnotežki atmosferi se ni mogel razbliniti.

Iz ravnine se je pognal strm breg, se na vrhu malo ustavil, planil spet navzdol in se pomiril v drugi dolini.

V snegu sem zagledal svoje prejšnje sledove.

Pot je šla brez konca gor in dol.

Solnce je stalo že nizko. V zenitu že ni imelo večerno nebo več tistega globoko plavega tona kot prej; bilo je le še kakor kak zaprašen, obrabljen ornament, ki je bil pred časom mogoče celo plave barve. Na zahodni strani obzorja pa je bilo škrlatnordeče in vijoličasto, z obilno primesjo sivega — v tistem žametnem tonu, ki je značilen za kožo močno zrelih breskev. — Vrh hriba in v prisojnih legah so še rumenele zelene veje in rdeče lubje borovih debel; iz osojnih grap pa sta se že dvigala zgodnji mrak in mrzla senca. Ponekod je že ugasnila vsa radost, obledelo je drevje, po temnih jarkih so se nad skromnimi izvirkami že zgoščale bele meglice, iz sivega snega je dahnil leden mraz — spet je bil to prejšnji, mrtvi zimski gozd.

Strmi travnik je bil že prazen in žalostno zapuščen. Veseli ljudje so bili odšli. Čutilo se je, kot bi iz človeških sledov in neštetihih riž, ki so jih bile razrile v snegu smuči in sani, izhajalo še nekaj, prav malo, tiste vesele radosti in živahnosti, ki sta vse popoldne vladali na tem prostoru. Majhno je ostalo tega še potem, ko so ljudje že zdavnaj odšli.

Brž sem bil s hriba na cesti.

Ko sem prišel v mesto, je solnce že zahajalo. Krvavordeča, nemirno krog osi se vrteča plošča je počasi padala v zamegljeni horizont. Okna na hišah so žarela kakor razbeljeno železo, po stenah in po drevju je gorela rožnata zarja. Človeški klici so tavalili po ulicah kakor plašne ptice.

V zatonu je bilo nebo temnordeče in zlato kakor na tistih starih božičnih in novoletnih razglednicah kot so se včasih dobile: — gozdarska hišica v samoti, zamrzel potok, krog in krog drevje, vse v debelem snegu, v ozadju pa krvava zarja.

Potem je solnce zašlo. Veličastno, pa tako, da skoro ni bilo opaziti, kdaj. To je bil škrlatni finale beloplave simfonije zimskega dne.

Že je bilo vse na svetu otožno kakor po pogrebu. Hiše so se zamračile, sneg na strehah je obledel in postal siv kakor pepel. Zdelo se je, da bodo iz te bridke, zapuščene večerne pokrajine, ki sta ji že grozila naraščajoči nočni mrz in odurnost bližajoče se temine, vsak čas izbruhnili polni akordi neke žalostne kozmične glasbe, katero je dozdej le še s težavo zadrževala v sebi.

Večernica je zagorela na svetlozelenem, mrzlem nebu.

Tudi v mestu so se prižgale luči.

Nastopajoča noč je odela sleherni predmet s temno haljo otožnosti.

Vstopil sem v mrzlo hišo in sedel v temi na klopi, da bi se odpočil.

Skroz steno je vrel pretresljiv glas.

V sosedni sobi je igral star mož na vijolino pohlevno pesem.

V struni je pela človeška duša.

Melodija mi je segla v srce, ker sem se bil vrnil s pota in sam v temi utrujen poslušal z dušo in telesom.

Ob sedmih je zunaj že ležala gosta bela megla. Luči so komaj še slabotno in žalostno brlele v njej kakor velike, izgubljene večje v močvirju.

Po višinah pa je bilo gotovo jasno.

Minuli dan je bil še v spominu lep.

Za drugo jutro sem si obetal novega solnca.

Pa je gosto snežilo, ko sem vstal.

Gabrovšek Emil:

Na poti.

Tajna je sila ukaza, ki cilj vse neskončnosti snuje,
mrzla je volja nje, hladnosti nje mora vse pasti;
njeni ostrini, usode pač meču, vsi klonejo hrasti,
tajna je sila, ki vsemu usode zakone zvršuje...

Videl sem: tiho prek gajev drevela, v oblakih zakrita;

v temnem okrilju noči je zaplakal glas nežne mladosti:

»Daj, daj mi luči, življenja; naj v dalji se zarja zsvita!«

Vem, da življenje je hlapec usode in leta starosti,

vem, so pokorna mladosti, v opoju ki radostna sanja,

ki ga ji nudi ljubezen v okvirju bolesti,

vem, da še v grobu zakliče me doba nekdanja,

vem, da spoznam šele tam, za cilj na temni tej cesti;

vem, da spoznam v okrilju noči, kje voljo zvršuje

trdo usode življenje, kje njenih se dihov hlad čuti,

vem, kje smrt in tema, ne vem, kje mladosti so leta,

vem, kje starost, bolest, ne vem, kje mladost je razgreta

v solncu opojnosti; duh se zamakne v neskončnosti v tisti minuti,

ki jo krasijo mladosti cvetovi v krasoti vsej tihi...

Kje so cvetovi? Uveli... En cvet le v opojnosti klije,

to je mladosti le roža, usode pod mrzlimi dihi

cvet njen lepote ne uvene, njen vonj se dviguje v višave,

kot da je zemlja nevredna, da to bi nosila krasoto,

da bi v okrilju noči, v naročju cvet ta bi nosila,

da bi v valove teme njen vonj kraso potopila,

da bi pokrila mladosti lepoto s svojo temoto...

Iztok:

Razbiti čoln.

Nad črnimi globinami moje duše rdeči labodi kričijo.
 Beli mornarji od mojih razbitih čolnov v daljne pristane hitijo. /
 Ledene gore so me obdale in mladih rož iščem zaman.
 Človek, poglej me v oči! Jaz sem bolan, jaz sem bolan.

Morda hrepeneči metulji letajo na daljnih bregovih.
 Morda že breskvini cveti krvavijo v zelenih vrtovih.
 Jaz sem ostal sam in za pomladjo tîpi pogled upiram.
 Pri svojih razbitih čolnih počasi umiram, umiram.

Gabrovšek Emil:

Pesem.

Odkar so misli v dalje se zazrle,
 odkar nevihte rože so zastrle,
 odkar mi je zapihal mrzli dih
 mladosti, vase sem zamaknjen tih.

Viharja pesem mi je neizpeta,
 obupa žetev vedno znova žeta,
 mladosti cilj, ki v dalji se blesti ...
 In pesem v disakordu zazveni.

Jože Kastelic:

Večerna molitev.

Zvečer, ko se spusti na zemljo mrak
 in jo oplete, kakor slak
 zoreče žito, da se vase skrije —
 zvečer, ko se šepet razlije
 čez polja tiha
 in dnevní hrup usiha v nič —
 ko sredi sveč ves bled leži mrlič
 in topa luč pod okni čudne kroge riše
 in se glasi molitev tožna iz samotne hiše,
 se zganè drevje, ki je ves dan spalo,
 ki v žgočem solncu je molčalo,
 pa trudno z listjem zašepeče,
 kot da molilo bi goreče
 in bi molitev pridušena ta
 v šumotu vetra spela do neba ...

In moja duša vsak večer zveni,
 kot drobna struna toži in ihti — — —

Kmetov Joža:

Dekle z rožo krvavo.

Mojemu fantu zrem v oči.
Belo rožo držim v rokah
in me je strah...

Cvetje iz vaz se smeji.
Bela roža kot kri
mi rdi...

Fant moj povetil je kalne oči.

Cvetje iz vaz se več ne smeji.
Bela roža je polna rdeče krvi...

Cene Logar:

Psihologija jezika.

(Nadaljevanje.)

Če namenilnik preiščemo zelo natančno, vidimo, da sploh ni dovršena oblika. Namenilnik je namreč tesno navezan na stavek, oziroma na določen člen v stavku, kot bomo videli. To spoznamo iz občutja.

Namenilnika samega, kot ga danes v slovnici štejemo za namenilnik, torej obliko slovničnega namenilnika, ne moremo doživeti pravilno. Biti mora namreč v zvezi s stavkom ali s kakim pravilnim posameznim stavkovim členom, ker je vezan na celoto.

Kaj je torej tisto, kar dela namenilnik tako svojstveno glagolsko obliko? Kaj ga torej veže v drugo, zunanjo celoto, v stavek? Najprej si moramo ogledati notranjost te oblike, njene sestavine in naša občutja ob tej obliki.

V razporednici smo namenilnik prišteli med glagolske vrste. Torej mora imeti v sebi močno razvit »glagol« in slabo razvito osebo. Če iščemo v obliki osebo, je ne najdemo. Ne duha ne sluha ni v tej obliki po osebi, še manj kot v nedoločniku. Pa bo kdo dejal, da je to potem najbolj čista vrsta. Po obliki je gotovo namenilnik najbolj čista vrsta. Toda oblika sama ni celota in občutje je tukaj drugačno. Tako vendar ostane nedoločnik še najčistejša oblika.

Kaj torej namenilnik veže s stavkom, z miselno celoto? Prav oseba je, ki veže to obliko z ostalo celoto. Nemogoče je namreč povedati misel s stavkom, v katerem bi bil namenilnik brez osebe, na katero bi se moral nanašati. Torej namenilnik ni prava, ni dovršena oblika. To je mogoče edini pojav v vseh oblikah vrst. V obliki današnjega namenilnika ni vse občutje pravega »namenilnika«. Občutje oblike je tukaj raztreseno izven oblike. Izven oblike je namreč oseba, ki je del namenilnika.

Sicer pa namenilnik sploh ni prava oblika, ampak je spačena.* V sebi namreč nima sestavin iste vrste kot druge oblike, ampak še eno drugo. Od nje je dobil tudi ime. Namenilnik je živ le tedaj, če je v zvezi s stavkom.

c) Deležniki.

Deležnike tvorimo iz glagolov. Če jih tvorimo iz glagolov, imajo ž njimi gotovo nekaj skupnega ali podobnega. Kako so torej deležniki nastali in kako so mogli nastati? Kaj se je spremenilo v glagolu, v sestavinah glagola, da smo dobili iz njega deležnik? Sprememba, ki je nastala, je v glavnem v sestavinah glagola in v našem občutju. To je notranja sprememba. Zunanje, dejanja samega in subjekta dejanja, razmerja in odnose dejanja do subjekta, razmerja med dejanjem in subjektom dejanja ter okolico in drugimi položaji, tega ne bomo opazovali, kot tudi do sedaj nismo, ker spadajo že globoko v filozofijo in si o tem in podobnih pojavih danes niti najgloblji filozofi niso edini. Gre za dejanje samo na eni strani in za to, kako človek dojame in občuti dejanje, ki ga opazuje na drugi strani. Najtežje in največ spornih točk je v tem zadnjem.

V samostalniku in glagolu smo videli dvoje prvin, »glagol« in osebo. Ti dve prvini odgovarjati tudi resničnosti: predmet in tisto, kar je na predmetu, kar se s predmetom godi. Predmet torej pomeni v občutju samostalnika oziroma glagola osebo. Tisto, kar je na predmetu, kar se s predmetom godi, tisto znači pa »glagol«.

To razmerje in te sestavine so tudi popolnoma umljive. Oseba sama zase se ne izpreminja, ostane kakršna je bila. Le ojači ali pa oslabi se njeno občutje v zvezi z občutjem druge sestavine.

Druga pa je z »glagolom«. »Glagol« pomeni torej tisto, kar se s predmetom (osebo) godi, kar je na predmetu (osebi). Ta »glagol« pa je po moči najmanj tak, kakršnega smo opazili v nominativu pri samostalniku, namreč najmanj medijalni ali boljše indiferentni glagol od biti. Če sploh je oseba, je namreč nemogoče, da ne bi imela na sebi vsaj ta glagol. To je seveda le za naše občutje in dojetje: drugače sploh ne moremo dojemati.

Lahko se pa ta indiferentni glagol izpreminja in sicer v dvoje različnih, prav nasprotnih smereh, namreč iz svoje indiferentnosti v aktivnost v eno stran in iz indiferentnosti v pasivnost v drugo, prav nasprotno stran.

Ta pojav opažamo posebno pri glagolu in sicer v obe smeri.

Pri spregi sami, to je pri osebah, se seveda »glagol« ne izpreminja. Izpreminja se le oseba. Ker pa v oblikoslovju vidimo, da se izpreminjajo le končnice, je razumljivo, da moramo iskati v končnicah sestavino osebe. To tudi občutimo takoj pri izgovarjanju.

* Oblike bi mogli razdeliti na dvoje skupin:

1. neprava, nedovršena skupina, ki jo tvori namenilnik;
2. prava, dovršena skupina, ki jo tvorijo ostale oblike.

Po razpredelbi smo do sedaj opisali le glagolske oblike v nedoločeni skupini. Ostanejo nam še samostalniške oblike:

1. participi,
2. glagolnik.

Vse oblike, samostalniške kakor tudi glagolske so mogle nastati v glavnem zaradi izpreminjanja tistega indiferentnega glagola, nekaj seveda tudi zaradi izpreminjanja moči obeh sestavin. Toda vsako izpreminjanje, izpreminjanje indiferentnega glagola in izpreminjanje moči obeh sestavin, nam je dalo svojo posebno skupino oblik. Nikdar se ni mešalo oboje izpreminjanje v eni skupini.

Sprememba indiferentnega glagola je pa možno na obeh straneh zelo veliko.

Tudi participe nam je dalo to izpreminjanje, in sicer izpreminjanje v obeh smereh. Ne bomo govorili o vseh participih posebe, ampak le v splošnem.

Participovč imamo torej več. Gotovo je med njimi tudi nekaj skupnega.

O sestavinah bi nam bilo tukaj težje govoriti, ker so bolj zamotane kakor pri prejšnjih oblikah. Čim bolj se oddaljujemo od določenih glagolskih oblik, tem bolj postaja stvar zamotana.

V participih vidimo na eni strani tudi prehode po sestavinah v popolnoma drugo vrsto, na drugi strani pa povratek v višjo skupino (pridevnik). Torej participi so na meji med dvema popolnoma različnima razredoma besedi: med višjimi besedami in pa členicami. Participi tudi niso več tako samostojne oblike, kot so prejšnje. Zato dobimo v njih zelo nedoločene in različne sestavine in le tako morejo tvoriti prehode med zelo ekstremnimi besednimi vrstami. Njihove sestavine so odvisne od stavčne zveze. Participi namreč niso več tako samostojni, kot na primer samostalnik in določene glagolske oblike, zato so bolj vezane na sosedne oblike.

Seveda so sestavine v vsakem participu drugačne: drugačne v onem, ki se spremeni v pridevnik, drugačne pri onem, ki se spremeni v prislov, drugačne v ostalih.

č) Glagolnik.

Ker sta v določenih oblikah vedno obe prvini skupaj, se lahko pripeti, da se njihove moči zamenjajo. Tako se je tudi zgodilo in dobili smo iz glagola glagolnik. To je notranje seveda samo sprememba v prvinah. Toda o vzrokih te izpremembe nam je nemogoče govoriti, kot smo že omenili.

d) Členice.

Členice so po svoji notranji sestavi popolnoma drugačne kot vrste, ki smo jih do sedaj opisali. Za glavni znak prejšnjih moremo imenovati pregibanje, in temu daje možnost njihova notranja sestava. Členice pa so vse nepregibne. Da so nepregibne, temu mo-

ramo iskati vzrok seveda v njihovi notranji sestavi, kakor smo ga prej iskali tudi za pregibnost.

Sestavine členic so tudi popolnoma drugačne, kot sestavine teh vrst, ki jih moremo imenovati žive, pregibne, sestavine členic pa mrtve in lesene. To vidimo pri prehodu deležnika v prislov, ki spada med členice.

Nič drugega skupnega, kakor to, da so vse njihove sestavine mrtve, ne moremo opaziti pri členicah. Vsaka tvori popolnoma svojo skupino. To je tudi razumljivo, saj v njih ni nobenega razvoja.

Popolnoma nekaj posebnega pa je medmet. Ta skoraj ne spada med členice, ker je nastal iz drugih potreb kot ostale členice in tudi sestava mu je drugačna.

Razdeliti bi mogli torej členice v dvoje:

1. prislov, predlog, veznik,
2. medmet.

Prvo skupino moremo imenovati miselno, drugo nemiselno.
(Konec.)

Gledališki kotichek.

Lenček Lado:

Mercadet.

Premijera 28. decembra 1930.

Komedija v treh dejanjih. Spisal Honoré de Balzac. Prevel dr. F. Šturm. Za oder priredil dr. Gavella. Režiser: dr. B. Gavella.

Zdi se, kakor da bi se hotela uprava gledališča odločiti za energičnejšo smer pri določanju dramskega repertoarja. Balzacov »Mercadet« v režiji g. dr. Gavelle je gotovo znak tega hotenja, obenem pa je brez dvoma najboljša predstava, kar smo jih letos videli.

»Mercadet« je dramska zgradba, ki nima običajne oblike klasične drame. Glavna linija dejanja je poizkus rešitve Mercadeja s hčerino možitvijo. Toda ta je le rahlo nakazana in ni nikakor centralno gibalo igre. Na to glavno linijo je nanizan niz slik, kjer Mercadet z vso svojo spekulativno silo razkrinkava in goljufiči upnike. V teh slikah nam Balzac pokaže toliko karakteristike svoje dobe in bržkone svojih lastnih zgodb in pa nazorov, da poda na ta način zelo duhovito in zanimivo komedijo.

Da je »Mercadet« pri nas dobro uspel, je v glavnem zasluga režiserja dr. Gavelle. Na nov, svoj način je dobro rešil scenične težkoče v drami s tem, da je postavil trojno oziroma dvojno razdelitev odra in je s tem dosegel ostro ločitev prizorov, ki bi se sicer morali odigrati na enem pozorišču, vendar se zdi, da njegova zamisel ni bila čisto do konca izpeljana in da je na stvari nečesa

manjkalo. Dal je drami precizen tek in hiter tempo in je na ta način mogel strniti delo v umetniško celoto, ki je prikazala komedijo v njeni pravi umetniški višini.

Igralci so skoro vsi svojo nalogo dobro rešili. G. Levar je bil prav dober Mercadet. Imel je izredno težko nalogo, rešiti tri težkoče: prvič ogromen tekst, ki predstavlja velik fizičen napor, drugič hitro padanje iz špekulacije in tretjič je bilo treba ti dve težkoči spraviti v znosno, smotreno igro. Te težkoče je on spretno premagal in tako podal Mercadeta, kakor je bilo treba. Zdi se pa, da je včasih nehote prinesel na dan le malo preveč deklamovanja. Vendar pa je to njegova najboljša vloga, kar je v veliki meri zasluga režiserja. Ga Medvedova, žena Mercadetova, je podala svojo vlogo z mirnostjo, ki je dala njeni igri plemenit značaj in ki je bila popolnoma na mestu. Mladi par sta igrala ga Vida Juvanova in g. Jan mladostno navdušeno in prepričevalno. Njuna čuvstvena igra je dala celotnemu okvirju še nekaj posebno svežega in lepega. — G. Zeleznik kot mladi špekulant je bil zelo dober, ker je našel v svoji vlogi izraz svojim zmožnostim in je te tudi v celem izrabil. Njegova igra je komplementirala z Mercadetovo. Merincourt, Mercadetov prijatelj, ki ga je igral g. Bratina in ki bi moral pokazati zunanje prijateljstvo, ni tega prav nič pokazal; bil je sploh medel in neokreten lik, ki se ni znašel v svoji vlogi. Verdellin je bil v rokah g. Pluta in sicer s trudom pripravljen, to se je videlo, toda tega, kar je hotel, kljub očividnemu trudu ni mogel dati. Trije upniki so imeli nalogo karakterizirati oderuško in grobo špekulantsko množico. To so tudi hvalevredno storili. G. Kralj je z njemu lastno prirojeno diskretno izvedbo prodril v značaj premišljeno zvitega in nezaupljivega Pierquina. Karakterizacija značaja, ki ga je ustvaril g. Skrbinšek, je bila v jasnem nasprotju z ono g. Kralja tako, da je kazala predstava pestro lice in je bila zato tembolj zanimiva. Lipahova igra je bila prefinjena in mestoma izredno na višku. Posli so bili dobri, posebno ga Rakarjeva, za katero tudi g. Sancin ni zaostajal. Statisti niso bili vigrani; njihova neokretnost in oddaljenost od celote igre je včasih dokaj motila. Zato želimo, da se v takih primerih posveti tudi tem največja pažnja.

Občinstvo je stvar sprejelo z dokajšnjim razumevanjem, kar je pokazalo pri premijeri in reprizah s tem, da je skoraj vedno napolnilo hišo.

Jaz pa predstavo vsakemu priporočam in le želim, da bi jo tudi vsak dijak videl.

SESTANKI:

12. **sestanek** (umetnostna zgodovina s projekcijami).
— Romanski stil in srednji vek na Nemškem (Röger Anton, VI.a).
13. **sestanek** (literarni):
Recitacija: Levstik: Umetnik (Pogačnik Boris, VIII.a).
Recitacija: Levstik: Preprostega otroka molitev (Gorec Mitja, I.a).
Govor o Franu Levstiku (Žabkar Jože, VIII.a).
Recitacija: Kako je v Korotanu. Levstik (Ferjančič, II.a).
Recitacija: Uvod. Levstik (Hribar, VII.a).
Recitacija: Ecce homo. Finžgar (Röger Anton, VI.a).
Recitacija: Nova pisarija. Prešeren (Gregorin-Derganc).
14. **sestanek** (umetnostna zgodovina s projekcijami). — Gotika.
15. **sestanek** (literarni):
Predavanje o Rabindranathu Tagoreju (Žabkar J., VIII.b).
Recitacija nekaterih pesmi iz zbirke.
Predavanje o Cankarju (Leo Starč, VI.a).
Recitacija iz zbirke »Krpanova kobila«.
-
-

